

wetenschap

Diogenes is geen theoreticus, hij wijst met humor de gaten aan in het bouwwerk van degenen die menen de waarheid te kennen.

Hoe verhouden zich (wetenschappelijke) theorie en kritiek?

Maieutiek_2019_kritiek van cynische rede_7

Wat is kritische theorie?

“Wanneer de machts- en meesterdenkers hun grootse visioenen hebben vertoond, gaan de woelmuizen aan het werk – en misschien is wat we in onze wetenschappelijke traditie 'kritiek' noemen niets anders dan een satirische functie die zichzelf niet meer begrijpt, namelijk de realistische van 'beneden' komende ondermijning van alomvattende systemen die je als citadel of gevangenis ervaart (...) Het satirische procedé – dat wil zeggen: de eigenlijke methodische kern van kracht van 'kritiek' – bestaat, zoals Marx dat voortreffelijk heeft geformuleerd naar aanleiding van Hegel, uit de 'omkering' van de dingen. In realistische zin wil dat zeggen: van het hoofd op de voeten; maar ook de andere omkering kan soms nuttig blijken: yoga voor botte realisten.” (364/456)

Maieutiek_2019_kritiek van cynische rede_7

Kritische theorie

De Frankfurter Schule, een Duitse stroming, deels naar Amerika uitgeweken. Adorno en Horkheimer, Fromm, Marcuse, Habermas. Zeitschrift für Sozialforschung (vanaf 1932) *Studies in Philosophy and Social Science* (40iger jaren)

Was begonnen vanuit een marxistische maatschappij kritiek, maar werd ook kritisch ten aanzien daarvan.

Maieutiek_2019_kritiek van cynische rede_7

Cynisch of kynisch

“Kynisme kan, zoals we al zeiden, geen theorie zijn en geen 'eigen' theorie hebben; het cognitieve kynisme is een wijze van omgaan met kennis, een vorm van relativeren, van ironiseren, van toepassing en opheffing. (...)

'Kritische theorie' wil een theorie zijn die het leven beschermt tegen de valse abstractheid en gewelddadigheid van de 'positieve' theorieën. In die zin was ook de Kritische Theorie van de Frankfurter Schule een erfgename van de kynische elementen van de grote theorieën van de negentiende en twintigste eeuw. Dit zijn allemaal, goed beschouwd, 'theorieën' die de kynische wijze van omgaan met theorie – namelijk opheffing van de theorie – al in zich dragen en alleen ten koste van een intellectuele regressie kunnen worden omgezet in een 'waterdicht systeem'. (369/462)

Maieutiek_2019_kritiek van cynische rede_7

Theorie en kynisme

De theorie heeft het kynisme als tegenhanger (de woelmuis), maar het probleem is dat er vormen van inkapselen van de kritiek ontstaan die zo waterdicht zijn dat het kynische element verstomt.

Habermas (1929) is volgens Sloterdijk het hoogtepunt van het cynisch worden van de kritische theorie.

Maieutiek_2019_kritiek van cynische rede_7

Kynisch is niet weten

Sloterdijk zegt dat het gaat om bewust niet weten, niet om beter weten.

De kritische theorie, de psychoanalyse, het feminisme scheiden de 'wetenden' weer van degenen 'die nog niet weten'. Ze stappen daarmee in de valkuil van de verlichting en verliezen daarmee (een deel van) hun kritisch potentieel.

Maieutiek_2019_kritiek van cynische rede_7

Waarheid en kynisme

"De cynicus heeft, ondanks zijn gebrek aan respect, een opstelling tegenover de waarheid die in wezen serieus en oprecht is, en hij onderhoudt, achter alle satirische vermommingen, eigenlijk een pathetische relatie met de waarheid. Bij de cynicus is deze relatie geweken voor een alles doordringende uitholling, een agnosticisme (loochening van kennis). 'Wat is waarheid?' vroeg Pontius Pilatus toen hij vermoedde dat hij op het punt stond zich daaraan te vergrijpen. (374/469)

Maieutiek_2019_kritiek van cynische rede_7

Wetenschap en cynisme

1. Kennis stampen voor je tentamen, om het direct weer te vergeten,
2. Omgang met kennis door schouderophalend te zeggen de praktijk is anders,
3. Ergste vorm is het cynisme van positieve kennis omtrent gebieden waar dat niet mogelijk is. Daarmee ondersteunt de zogenaamd objectieve kennis de status quo of belangen en is daarover zelf niet meer naïef, maar cynisch.

Maieutiek_2019_kritiek van cynische rede_7

Kennis en media

Wanneer we zoveel informatie krijgen wordt alles problematisch én om het even. Daarnaast overspoelt het onze bewustzijns capaciteit.

Maieutiek_2019_kritiek van cynische rede_7

Hoe kun je met deze kennis omgaan?

"Zonder jarenlang getraind te zijn in afstomping en elasticiteit kan geen menselijk bewustzijn iets beginnen met wat de lezer opgedrongen wordt bij het doorbladeren van slechts één redelijk omvangrijk tijdschrift." (386/483)

(...)en wie het cynisme niet ziet van een pers die tussen de champagnereclames door verslag doet van martelingen in Zuid-Amerika, die zal er ook niet in slagen het in de theorie van de meerwaarde te ontdekken, zelfs als hij die honderd keer zou hebben gelezen. (394/494)

Maieutiek_2019_kritiek van cynische rede_7

Kritiek van de cynische rede

Historisch hoofddeel begint met 'het symptoom-Weimar'. In de ogen van Sloterdijk is de Weimar periode een historisch tijdvak waarin kritiek verworpen is tot cynisme van de ergste soort.

Juist in een zekere mate van rust ontstaat een innerlijk ontdekken van de tegenstellingen in de eigen vorm: theorie, politiek, machtsverdeling

Maieutiek_2019_kritiek van cynische rede_7

De nadagen

“Van nadagen moet je spreken als oorspronkelijke krachten, waardevaste naïviteiten en primitieve wilsinspanningen binnen een bevolkingsgroep die de cultuur overheerst door strategische leerprocessen uitgeput zijn geraakt. Cynisch gedisponeerd zijn daarom de tijden van de lege gebaren en de geraffineerd bekonkelde fraseologie, wanneer achter elke officiële uitspraak particulier voorbehoud, tegenwerelden en ironieën schuilgaan en wanneer onder publieke communicaties stiltzweigende submonologen voortkabbelen, waarvan alleen de ingewijde, de mens die ook corrupt is, die ook decadent, en ook ironicus is, iets afweet. De glimlach van de auguren is tevens de glimlach van ondergaande heersende klassen.(475/597)

Maieutiek_2019_kritiek van cynische rede_7

Vandaag de dag

Zelfs Weimar had nog wrede, energieke, wilskrachtige impulsen (Dadaïsme, Bloch), maar vandaag de dag is het cynisme vooral te vinden in de nieuwe zakelijkheid en het pragmatisme.

Weimar brengt nog één keer het actieve cynisme/kynisme in beweging, maar merkt (nadien) dat het niet gaat om soevereine kunst, of nostalgie, maar om een erop of eronder.

Maieutiek_2019_kritiek van cynische rede_7

Dadaïsme

Dada heeft veel invloed en wil, meer dan we vaak in terugblik willen zien, stukmaken, oorlog, vernietigen. Sloterdijk noemt het neo-kynisch.

Existentie in de zin van gelijktijdigheid en geen distantie of orde. Hoort bij Weimar waar, terug van het front geen orde meer mogelijk was, of deze ervaren werd als dodelijk saai en onecht.

Maieutiek_2019_kritiek van cynische rede_7

Dadaïsme

Dada is én kynisch én cynisch. Beide aspecten zijn nauwelijks te onderscheiden. De eerste rauw, kinderlijk, productief. De tweede al kritiek vanuit het idee van beter weten, neerkijken op het burgerlijke en daardoor ook teleurgesteld afstandelijk van het hier en nu.

Dat dadaïsme als vorm van het ongelukkig bewustzijn hoort bij het zelfde cynisme dat ook bij de opkomst van fascisme hoort

Maieutiek_2019_kritiek van cynische rede_7

